

Література

1. Воронкова В.Я. Бухгалтерский учет в полиграфии. – М. : Изд-во "Книга", 1986. – 271 с.
2. Никольская Э.В. Себестоимость продукции полиграфических предприятий в современных условиях хозяйствования / Э.В. Никольская, М.Е. Исакова, Л.Н. Евсеева, Л.А. Давыдова // Полиграфическая промышленность : научн.-техн. информ. сборник. – М., 1995. – Вып. 3. – С. 1-17.
3. Сопко В.В. Бухгалтерський облік у підприємстві. – К. : Вид-во "Техніка", 1995. – 267 с.
4. Чепурин В.А. Бухгалтерский учет на полиграфических предприятиях. – М. : Вид-во "Книга", 1976. – 173 с.

УДК 342.5:347.441

Доц. Н.Б. Ярошевич, канд. екон. наук;
магістрант Н.Є. Шутовська – НУ "Львівська політехніка"

ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Досліджено проблеми розвитку пенсійної системи України та сукупність заходів і передумов з покращення пенсійного забезпечення порівняно із закордонним досвідом. Обґрунтовано перспективи подальшого розвитку у цьому напрямі страхування у взаємозв'язку із економічною системою.

Ключові слова: соціальне страхування, пенсійне забезпечення, пенсійна система, пенсійне страхування, недержавне пенсійне страхування.

*Assoc. prof. N.B. Yaroshevich;
master's degree N.Ye. Shutovska – NU "L'vivs'ka Politehnika"*

Pension insurance: problems of development

In this article investigational problems of development of the pension system of Ukraine that aggregate of measures and pre-conditions from the improvement of the pension providing in comparing to oversea experience. Grounded prospects of subsequent development in this direction of insurance in intercommunication with the economic system.

Keywords: social security, pension providing, pension system, pension insurance, non-state pension insurance.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток ринкових відносин в економіці та підприємницької діяльності зумовлює потребу надійної системи страхування. Цивільно-правові відносини цього характеру дають змогу успішно вирішувати питання соціального значення, а саме соціального страхування. Важливим складником соціального страхування є система пенсійного забезпечення України. Це актуальна сфера діяльності, яка потребує вдосконалень, а також вирішення проблем, серед яких фінансові, економічні, соціальні та нормативні. Тому, пенсійна система України перебуває у процесі реформування. Щоб показати переваги та вади пенсійного страхування в Україні, потрібно дослідити його порівняно із зарубіжним досвідом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ознайомлення з останніми науковими публікаціями свідчить про значну увагу провідних вітчизняних фахівців переважно на дослідженні пенсійного забезпечення та його стану. Як зазначає О. Кир'язова, істотною вадою чинної солідарної пенсійної системи є те, що вона дуже залежна від демографічних ризиків [1]. Сучасне становище та перспективи розвитку пенсійного забезпечення розглядали О. Бушинська та В. Бастричев, які досліджували реформу пенсійного забез-

печення, ухвалену у 2004 р. [2]. Тому метою цього дослідження є виокремлення основних проблем у пенсійному забезпеченні та формування передумов для покращення пенсійної системи України.

Завдання дослідження – систематизація і узагальнення вад, переваг пенсійної системи, можливості її удосконалення за допомогою різноманітних заходів і встановлення причин гальмування розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна ситуація у 90-х роках в Україні не сприяла створенню надійної пенсійної системи. Значна динаміка суспільного, політичного та соціального розвитку – все це призводило до погіршення пенсійного забезпечення. Щоб певним чином покращити становище, було створено систему пенсійного забезпечення, до складу якої входять три рівні: I – солідарна система пенсійного страхування; II – накопичувальна система загальнообов'язкового пенсійного страхування; III – система недержавного пенсійного забезпечення. Тобто, Україна визначила свою систему пенсійного забезпечення, яка є наближеною за структурою до пенсійних систем європейських країн. Так, наприклад, у Латвії, Польщі та Угорщині відповідно до ступеня достатності пенсійне забезпечення здійснюють на трьох етапах. Перший етап відображає певний прожитковий мінімум через соціальну перерозподільну систему. Другий характеризується залученням населення у загальнообов'язкову та накопичувальну систему пенсійного страхування та третій надає змогу добровільної участі кожної особи у пенсійному страхуванні [3]. Окрім трирівневої структури пенсійного забезпечення, кожна з цих країн має свої особливості. Наприклад, у Польщі не розмежовують на окремі фонди пенсійний та інші фонди пенсійного страхування, а в Угорщині внески одночасно здійснюють як у фонди солідарної системи, так і в фонди приватних пенсійних систем.

Щодо солідарної системи пенсійного страхування України, то вона побудована на засадах субсидування та солідарності. Основними її характеристиками є демографічний динамізм населення, загальнообов'язковість та право на одержання пенсії кожним громадянином України. При цьому, це може бути довічна солідарна пенсія, або ж одноразова виплата. З одного боку, система є фінансово стійкою, що відображається співвідношенням між платниками пенсійних внесків та чисельністю пенсіонерів. І це забезпечує основу формування пенсійних систем багатьох країн світу. А з іншого – присутність стримувального характеру, оскільки наявна велика кількість пільговиків. Серед інших проблем першого рівня пенсійної системи України можна виділити такі:

1. Соціальні: демографічні показники суспільного розвитку – значна частка осіб передпенсійного та пенсійного віку; ранній вік виходу на пенсійне забезпечення населення; присутність великої кількості пільговиків;
2. Економічні: безробіття; зростання цін на споживчі товари; залежність пенсійної виплати від середньої заробітної плати;
3. Фінансові: зростання видатків з державного бюджету, що пов'язано із демографічною ситуацією. Як наслідок – дефіцит Пенсійного фонду.

Другий рівень системи пенсійного страхування не залежить від демографічної ситуації в країні. Основним чинником впливу на її ефективність

функціонування є розмір заробітної плати або ж отримуваного доходу. Тому, до проблем накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування варто віднести економічні, які залежать від рівня отримуваного доходу, тобто розвитку економічної системи держави.

Іншим способом завчасної турботи про своє майбутнє є система недержавного пенсійного забезпечення. Основна її мета – отримання додаткових пенсійних виплат юридичними та фізичними особами. Діяльність недержавних пенсійних фондів пов'язана із прийняттям Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" № 1057-4 у 2003 р. Джерелами формування фінансових засобів у недержавному пенсійному страхуванні є пенсійні внески та прибуток від інвестування активів. Інвестування коштів з метою отримання інвестиційного прибутку здійснюють із використанням депозитних рахунків, цінних паперів, банківських металів, нерухомості та інших активів [6]. Оскільки за сучасного розвитку подій можливі ризики втрати доходу, простежується закономірність зменшення вкладів у банківський сектор та тенденція до збільшення у портфелі пенсійних активів цінних паперів (наприклад, вклади у цінні папери у 2006 р. збільшилися на 40 %) [7]. Щодо нерухомості та інших активів, то інвестиції у ці об'єкти можуть здійснюватися з метою подолання нестабільності із цінними паперами.

Порядок здійснення недержавного пенсійного забезпечення визначається пенсійними схемами, які повинні містити опис усіх видів та умов здійснення пенсійних виплат, та сукупність інших умов, які не суперечать чинному законодавству. У недержавному пенсійному страхуванні є два види пенсійних виплат: одноразова пенсійна виплата або ж пенсія на визначений термін. Тобто ці кошти є додатковою пенсією, оскільки вони фінансуються за рахунок власних джерел та доходу. Якщо придивитися до структури активів недержавних пенсійних фондів, то 93,7 % пенсійних внесків – це кошти юридичних осіб, а 6 % – це вклади фізичних осіб.

Зазначимо також, що інвестування коштів буде спонукати залежність від соціальних чинників, серед яких істотний вплив зрілої вікової структури, яка передбачає утримувальний характер ліквідних грошових коштів для здійснення майбутніх пенсійних виплат; фінансові проблеми – часткова відсутність потрібних активів на початкових етапах діяльності недержавних пенсійних фондів, які інвестуються у сегменти ринку; низька дохідність певних фінансових інструментів.

Загальною проблемою, яка притаманна усім рівням пенсійної системи України, а особливо недержавному пенсійному забезпеченню, є недосконале нормативно-правове регулювання діяльності банків та страхових організацій, та, як свідчить статистика, недовіра українського народу недержавному соціального захисту. Більшість людей порівнюють його із діяльністю банків та фінансових установ, наприклад кредитних спілок, які можуть припинити свою діяльність у будь-який момент часу.

Отже, як свідчать дані, існує тісний взаємозв'язок економічного розвитку країни із соціальним забезпеченням. Перш ніж подолати вади у пенсійній системі, потрібно створити передумови стабільного розвитку ринку.

Тобто, для економіки України, яка є перехідною, варто скористатися двома теоріями подолання нестабільного кризового стану: економічна теорія Кейнса та інноваційна М. Туган-Барановського, які ґрунтуються на принципах цілеспрямованого втручання державних органів та установ в економічний розвиток і ведуть до збільшення зайнятості та виробництва.

Оскільки сьогодні актуальним видом страхування є недержавне пенсійне забезпечення, що пов'язано із інвестуванням коштів, то доцільно також здійснити зміни у структурі банківської системи. Це пов'язано із тим, що у більшості країн світу основна функція комерційних банків бути партнером клієнтів, а в нашій державі банки найчастіше є фінансовими посередниками. У період, коли американська економіка була на порозі кризи 1929-1932 рр, Рузвельт не зважав на банкрутство підприємств, а затвердив 2 основних закони: 1) про відновлення сільського господарства; 2) про розвиток промислового комплексу та національного виробництва. Було закрито 2000 банків, що спричинило найбільшу фінансову боротьбу із акулами бізнесу.

Комерційні банки ухиляються від фінансової підтримки національних підприємств і надають перевагу закордонному виробництву. Тому важливим чинником змін має стати комерційний кредит, який виступає не тільки як засіб обміну, але й як стимулятор підприємницької діяльності, оскільки він пришвидшує продаж товарів та послуг.

Основними змінами у грошово-фінансовій та банківській системах мають стати: зміни у структурі з метою вилучення коштів, які є бюджетними із банків та їх розміщення у державних установах; балансування розрахунків із грошовою масою для вирішення питань неплатоспроможності; фіксування рівня цін, де повинна бути створена нижня та верхня межі; співпраця кредиторів із національними виробниками тощо [5].

Потрібно нарощувати попит через збільшення купівельної спроможності суспільства. Тобто, щоб стимулювати попит, треба збільшувати видатки із державного бюджету на заробітні плати, пенсії, стипендії. Також важливими завданням є вирішення демографічної кризи та зростання частки населення передпенсійного віку.

Важливим чинником успішного реформування пенсійного страхування є діяльність посадових осіб центральних та місцевих органів виконавчої влади з питань оподаткування, яке забезпечить фінансову стабільність солідарної пенсійної системи та правильне регулювання макроекономічних показників, рівня безробіття, і підвищення відповідальності за здійснені заходів відповідно до реалізації проектів. Потрібно ліквідувати всі ризики і забезпечити стабільне середовище – політичне та економічне – шляхом залучення до роботи висококваліфікованих працівників [8]. Для подолання нестабільності у розвитку пенсійної системи України загалом також треба розробити додаткові законопроекти, які згладжуватимуть висвітлені вади.

Подальше посилення діяльності учасників цього сегменту страхування дасть змогу підвищити рівень життя соціально вразливого населення України, прискорити процес легалізації заробітної плати, зменшити кількість пільговиків, уникнути неповного використання пенсійних активів та утримувального характеру системи пенсійного забезпечення українців.

Отже, незважаючи на все перелічене вище, кожен громадянин України зараз має право на отримання трьох видів пенсій: соціальна пенсія, яка утворюється за рахунок нагромаджень солідарної системи пенсійного страхування; трудова пенсія – формується на основі принципів нагромадження й солідарності та вказана вище додаткова пенсія [4]. Ця система страхування носить комплексний та добровільний характер.

Висновки і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Врахування всіх недоліків і вад системи пенсійного забезпечення України та їх вирішення дасть змогу сформувати розвинений ринок послуг з цього виду страхування. Отже, позитивними результатами у покращенні пенсійного забезпечення України має стати досягнення таких результатів: забезпечення фінансової стійкості та стабільності сегментів пенсійного страхування; зменшення кількості пільговиків; підвищення рівня життя пенсіонерів та впевненості у соціальному забезпеченні; зменшення пенсійного навантаження роботодавців; створення результативної системи управління пенсійними грошовими потоками; заохочення громадян до заощаджень на старість; встановлення чіткого законодавства.

Подальшими дослідженнями та перспективами розвідок у цій сфері може стати: виправлення помилок у здійсненні пенсійної реформи у нашій країні; забезпечення стабільності функціонування системи недержавного рівня пенсійної системи, оскільки стрімко зростає кількість пенсійних активів; встановлення нових механізмів у пенсійному страхуванні.

Література

1. Кир'язова Т.О. Пенсійна система як частина соціального страхування // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2007. – № 26. – С. 158-163.
2. Бушинська О.В. Пенсійне забезпечення: стан та аспекти розвитку / О.В. Бушинська, В.С. Бастричев // Наука й економіка. – 2008. – № 1 (9). – С. 37-43.
3. Зеленко В.А. Сучасні пенсійні системи пострадянського простору і досвід України // АПЕ. – 2008. – № 8 (86). – С. 159-166.
4. Сандлер Д.М. Сучасні принципи організації й регулювання пенсійного забезпечення // Економіка та держава. – 2007. – № 11. – С. 98-100.
5. Павловський М.А. Макроекономіка перехідного періоду: Український контекст. – К.: Вид-во "Техніка", 1999. – 336 с.
6. Бірюк С. Інструменти пенсійних накопичень в Україні / С. Бірюк, О. Тарасенко // Ринок цінних паперів України. – 2007. – № 5-6. – С. 53-61.
7. Леонов Д. Недержавні пенсійні фонди в Україні: стан та проблеми формування активів та розвитку інвестиційної діяльності НПФ // Ринок цінних паперів України. – 2007. – № 1-2. – С. 79-91.
8. Гнибіденко І. Пенсійна реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 4-11.